

REDACTIA

Arad, Doak Ferencu-n. Nr 8

ABONAMENTUL

Pentru Austro-Ungaria: pe un an 20 cor. pe 1/2 an 10 cor.; pe 1/4 de an 5 cor.; pe 1 lună 2 cor.
Nr-ii de Duminică pe an — 4 coroane.
Pentru România și străinătate pe an: 40 franci.

Manuscripte nu se napoiază

ADMINISTRAȚIA :

Arad, Doak Ferencu-n. Nr 8

INSERTIUNILE :

de un șir garmond: prima dată 14 bani; a doua oară 12 bani; a treia oară 8 b., de fiecare publicație.

Atât abonamentele cât și insertiunile sunt a se plăti înainte în Arad.

Scrisori nefracate nu se primesc.

Învățământul profesional.

Crisa economică ce a bătuit în acești din urmă doi ani în România, a făcut, ca guvernul regatului să se gândească mai cu stăruință și să facă tot ce se poate, pentru ca învățământul profesional să 'i-se dea o dezvoltare cum comportă însemnătatea sa. Și în România adecă, în tocmă ca și în celelalte state tinere, la început s'a dat atenție învățământului clasic. S'au ridicat atâtea licee, încât azi pentru un post de copist la vre-un minister ori altă autoritate, se prezintă zecimi de bacalauri (tineri cu matura) și azi-măne nu vor mai pute fi aplicați nici toți absolvenții (licențiați) celor două universități. Pe când inginerii s'au adus din străinătate, ear' meseriile nu numai în deceniile trecute, dar' chiar și acum, mare parte sunt în mâna străinilor, precum și la fabricile ce se înființează și la exploatarea petrolifere sunt o mulțime de străini: Germani, Unguri, Poloni etc. etc.

Românii au dat adecă năvală numai asupra slujbelor.

Unii miniștri s'au văzut siliți ori s'au simțit îndemnați să creeze funcțiuni pentru anume persoane, cari altfel n'ar fi știut de ce să se apuce.

Funcționarismul a ajuns astfel o plagă, încât pentru a lecul situația generală a țării, guvernul actual s'a simțit dator să desființeze o mulțime de posturi. Operațiunea a fost dureasă. Mii de oameni poate s'au pomenit fără leafă. În bugetul țării s'a economisit însă suma de 8 milioane, lefurile funcționarilor suprimați. Ear' că această operațiune a fost necesară și că peste tot: s'a suprimat ce era de prisos, dovadă e, că lucrurile merg bine și regulat și cu mai puțin funcționari.

În același timp însă, când guvernul regatului a constatat prisosul de funcțiuni, s'a avisat și la măsurile cum să se utilizeze atâtea forțe, cari se îndreptau spre buget.

Actualul ministru al școalelor, dl Spiru Haret, 'și-a îndreptat adecă toată sollicitudinea către învățământul profesional. Îndată-ce a luat conducerea departementului, unde s'a mai ilustrat de altfel și în trecut, a dat o circulară instructivă privitoare la învățământul profesional.

Ear' în ședințele Congresului Corpului didactic primar, deschis în ziua de 1/14 Iulie în București, marea chestie amintită mai sus s'a discutat cu deosebită atenție.

Între altele, însuși ministrul, care presida, a zis:

"Toată lumea e de acord, că învățământul de acum are mare nevoie să se completeze cu cel profesional. Această ramură a învățământului trebuie să pătrundă adânc în masa poporului,

să fie popularizat ca și cel primar. Pentru aceasta muncesc eu cu toată energia.

"Acea, cari pot populariza învățământul profesional sunt învățătorii și institutorii. Fără concursul acestora, toate legile școlare rămân literă moartă. Legea învățământului profesional rămâne să fie completată de experiența corpului didactic. Din cele ce se vor discuta în congres, vor eși viitoarele reforme ale învățământului profesional. Dacă nu se vor sili toți să popularizeze acel învățământ, atunci ideea va căde și aceasta va aduce mare rău țării."

Harnicul ministru de sigur a fost însă deplin satisfăcut: între cei 800 învățători (dela orașe), adunați la congres, ideea a prins rădăcini. În conferențele ținute și vorbirile rostite, învățământul profesional a fost perfect apreciat și o sumă de idei au fost desbătute, pentru a se indica astfel, în ce direcție trebuie a se face reforma în învățământ. Se și asigură, că la toamna dl Haret va veni în corpurile legiuitoare cu un proiect de lege privitor la învățământul profesional.

Dacă frații noștri din regat se preocupă atât de mult pentru a se îndruma învățământul într-o direcție mai practică, noi, cari n'avem nici teren atât de larg pentru funcțiuni și din sinul cărora ies numai învățători, preoți și advocați, rar câte un doctor, inginer etc., designr că trebuie să ne îndreptăm cu atât mai mult privirile spre învățământul profesional.

Nu o să putem, ce-i drept, ridica școlii de arte și meserii, ear' dela guvern zadarnic am solicita. Dar' chiar dacă am avé tineri mulți ieșiți din asemenea școli, n'am avé unde-i plasa. De cât am avé însă trebuință, am'puté să creșim.

În congresul didactic ținut la București s'a discutat și s'a insistat cu deosebire asupra necesității înființării așa ziselor școli regionale. La munte băieților și fetelor din clasele elementare și chiar adulților să li-se propună lucru manual, ce poate fi practicat prin acea regiune, bună-oară lemnăria; la podgorie pomăritul, albinăritul și așa mai departe, potrivit regiunii.

Eată ce ar trebui și la noi.

Guvernul țării noastre a și luat de altfel măsurii în privința aceasta, instruind, în primul rînd, pe învățătorii cari nu 'și-au însușit în preparandii această instrucțiune specială. S'au deschis adică așa zisele cursuri de vară.

Ear' că guvernul diecsei Aradului a înțeles importanța acestor cursuri și a stăruit, ca învățătorii noștri să profite de ele, pentru-ca, la rîndul lor, să poată instrui pe elevi, rezultă din raportul senatului școlar al Consistorului aradan, raport, în care pe d'oparte se scoate în evidență însemnătatea instrucțiunii profesionale, pe de altă parte se exprimă regretul că cei chemați, învățătorii, nu

s'au grăbit îndestul să profite de înlesnirile acordate de guvern.

Școlul, apreciând însemnătatea chestiei, prin conlus, a ținut să vină în ajutorul Senatului Școlar, atrăgînd și din parte-i atenția învățătorilor asupra îndeletnicirilor manuale, pe cari însușindu-le învățătorii noștri confesionali, pot face un bine imens satelor române.

Însemnătatea acestei instrucțiuni a fost de altfel obiect de discuțiune și în una din ședințele recente ale comitetului Asociațiunii Naționale Aradane, unde a fost sulevată de amicul nostru Sava Raicu, zelosul secretar al "Victoriei".

Și el ni-a atras atenția, și noi toți știm, că mergînd pe sate, vedem o mulțime de grădini pline cu — bălării, în loc de legume și pomi. Chiar și grădini de ale școalei, a învățătorului și preotului, găsim în asemenea stare. Albinărit apoi întălim numai rar de tot. Tăranii români, cari să știe apoi face pălărie de paie ori unelte de lemn, pe cari le cumpără cu bani scumpi dela meșteri ori țărani străini, sunt corb alb! Ne întrebăm de altfel chiar noi, aradani, ce am face dacă Șvabii din aradul Nou, Glogovet și alte câte-va sate, s'ar pune în grevă și nu ni-ar mai aduce zarzavaturi? Și să ne gândim la banii pe cari îi dau numai Români, în fiecare an, pentru legume cumpărate dela Șvabi. Dar pe lucrurile de lemn pe cari ni-le aduc Slovaci, dintre cari până și copilul de nouă ani face negoț cu lucruri manuale prin sate românești și ne leagă cu sîrmă vasele crăpate ori sparte, ne pune fereastră etc. Românul disprețuește însă asemenea ocupațiuni și a rămas tot la ce omenirea știa înainte cu mii de ani: sapa și plugul!

Starea aceasta trebuie să se schimbe. Și anume, dînd o mai mare dezvoltare învățământului profesional, îmbrățișînd adică meseriile și tot felul de lucru manual.

Avem învățători, cari știu perfect de bine geografie, istorie și de toate. Știu care este muntele cel mai înalt din lume, dar să altoiască un pom, Doamne ferește! Știu să discute cu înverșunare în conferență, cum să-și țină autoritatea față de preoți și pildă, cum să impună chiar Consistorului ori să solicite îmbunătățirea salariului. Dar ian' să întrebăm, căți țin conferență cu țărani și înafară de școală ce activitate dezvoltă? Căți și cât câștigă din legumărit, pomărit ori albinărit?

Departa de noi însă gândul să-i învinovățim numai pe ei. Nu! De vină sunt și cei cari i-au ținut ani de zile în institut și i-au îndopat cu tot felul de carte, numai lucruri practice nu i-au învățat.

Sperăm, că cel puțin în viitor situația se va îndrepta. E momentul suprem.

Russu Șirianu.

Rosturile lui — Bánffy. Fresa maghiară e viu agitată de năsdăruințele fostului prim-ministru Bánffy, care, după-cum a spus-o „Neue Freie Presse” avea de gând să introducă în țeara acesta absolutismul șovinist, — ceea-ce de altfel, pentru noi naționalitățile, nu era cu mult mai rău decît „constituționalismul” aceluiași prim-ministru.

În urma desvelirilor lui „Neue Freie Presse”, la apele lui Bartha Miklos s'au adunat două zeci de subscrieri de deputați — numărul cerut de lege — pentru cererea de a fi imediat convocat parlamentul, ca să dezbereze și să judece asupra trădării de patrie contemplate de ministrul Bánffy.

Deochiatul fost „pandur al țării” însă, în loc să și pună cenușă pe cap, se vestește că își va pune chiar candidatura de deputat în Buda-veche.

„Magyarország” îi aduce la cunoștință: „Să vină numai Bánffy în parlament. Acolo îl așteaptă socoteala cea mare. Se poate aștepta la o primire deamănă.”

Situația în Austria. După-cum spune un comunicat al foii cehe „Lidove Noviny” din Brünn, guvernul austriac are de gând ca la toamnă să înceapă tratatiunile cu șefii singuraticelor partide. Scopul ar fi, pe de o parte, ca să se asigure parlamentului o lucrare pacnică și prielnică, ear pe de altă parte, ca să se formeze majoritatea necesară pentru pactul austro-ungar, care atîta grije și atât de mult de gândit dă guvernelor din amândouă părțile monarhiei.

Idei referitoare la înființarea teatrului nostru.

De Vasillie Goldiş.

Cum să înființăm acest teatru? În cele următoare îmi spun părerile mele asupra acestei întrebări.

Statutele societății noastre (pentru fond de teatru) în §. 1 glăsuiesc astfel: „Se institue o societate pentru crearea unui fond, din care cu timpul să fie posibilă înființarea unui teatru național român”. Ear' § 22 din Statute sună așa: „Adunarea generală poate modifica aceste statute, fără însă a schimba scopul societății”. Și ear' în §. 21 cetim: „Când fondul societății se va urca la o sumă, din care s'ar puté realiza înființarea teatrului național român, adunarea generală, convocată anume spre acest scop, va decide asupra acestei chestiuni. Totodată ea va decide, dacă societatea mai are să existe ca atare, sau are se institui o societatea nume pentru teatru?”

Din hotărârile aci reproduse constatăm, că în cadrul societății existente pentru crearea unui fond de teatru nu se poate înființa însuși teatrul român. Astfel nu rămâne altoceva, decît să facem us de dispozițiile §-ului 21 și să convocăm o adunare generală anume pentru instituirea unei societăți, care să aibă de scop înființarea teatrului român.

Carî vor trebui să fie punctele principale în statutele acestei societăți nouă?

Ele înainte de toate vor stabili scopul precis al societății: a înființa și a susține teatrul român. Spre acest scop toată averea societății pentru crearea unui fond de teatru va trece în posesiunea societății nouă teatrale.

Această societate în fie-care an să țină câte-o adunare generală, în tocmă ca societatea pentru crearea unui fond de teatru român, în diferitele centre locuite de Români. Aceste adunări generale vor fi puternice manifestări culturale românești și vor deștepta tot mai mult interesul publicului pentru teatrul românesc. Aceasta s'a dovedit în destul prin adunările generale ale societății noastre.

În fruntea societății se va alege un comitet compus din cel mult 9 membri. Între aceștia să fie doi secretari, un prim-secretar și un al doilea secretar. Acești secretari să aibă leafă potrivită, dar ceilalți membri ai comitetului să fie fără leafă. Secretarul al doilea să conducă afacerile administrative ale societății, eară secretarul prim să îngrijească de lucrările literare ale societății și să fie conducătorul spiritual al societății de actori, ce se va înființa sub aripile societății teatrale.

Sediul comitetului central al societății teatrale să nu fie legat pentru tot-deauna de o localitate, ci să poată fi schimbat după împregiurări. Oamenii din cutare localitate după un timp mai îndelungat se plictisesc de aceeași muncă, obosește și instituțiile încredințate lor lăncezesc. Mutarea sediului comitetului poate să aducă tot-deauna nouă viață, nouă viață în instituțiunea de sub întrebare. Aceasta s'a dovedit foarte clar, când sediul societății pentru crearea unui fond de teatru dela Budapesta a fost mutat la Brașov.

Cea dintâi datorință a societății nouă teatrale va fi să înființeze în toate orașele și orașele locuite de Români societăți de diletanți români. Publicăm în anuarul de față (IV) Statutele și Regulamentul intern al societății diletanților români „Progresul” din Făgăraș. Aceste statute și acest regulament pot să slujească de îndreptar pentru toate societățile de diletanți români, ce se vor înființa.

Înființarea societăților de diletanți să se facă, într-un-cât numai se poate, în legătură cu societățile de muzică și corurile existente deja în mijlocul poporului nostru.

Aceste societăți de diletanți români vor trebui să rămână în legătură organică cu comitetul central al Societății Teatrală. Președinții societăților de diletanți în fie-care an la timp potrivit vor avea să facă raport amănunțit la comitetul central despre isprăvurile societății lor în decursul anului. Societățile de diletanți vor fi obligate să dea mai multe reprezentațiuni teatrale în decursul anului nu numai în sediul lor, ci vor face excursiuni și prin comunele învecinate.

De repertoarul societăților de diletanți va îngriji comitetul central al Societății Teatrală. În scopul acesta comitetul central va rețipări înainte de toate piesele, cari și până aci s'au jucat de cele mai multe-ori în mijlocul poporului nostru, va rețipări apoi piesele potrivite din literatura română de peste Carpați. Afară de aceasta însă, comitetul central va îngriji de îmbogățirea repertoarului societăților

de diletanți pe calea concursului. Din venitele societății teatrale să se publice în fie-care an cel puțin două concurse cu premii de cel puțin 1000 de coroane, pentru piese teatrale potrivite cu gradul de cultură și cu împrejurările celorlalte ale poporului nostru. Aș propune, ca piesele intrate la concurs să le judece o comisiune compusă din 3 bărbați competenți. Unul să fie trimis din partea comitetului central al societății teatrale, altul să fie ales din partea adunării generale a societății teatrale, eară al treilea să fie exmis de secțiunea literară a Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român. Dacă secțiunea aceasta n'ar mai exista, apoi și pe membrul al treilea din comisiunea censorătoare de sub întrebare să-l designeze tot comitetul central al societății teatrale. Votul comisiunii censorătoare să fie definitiv, eară rezultatul censurării să se publice cu ocaziunea adunării generale ale societății teatrale.

Repet: piesele menite pentru societățile noastre de diletanți să fie potrivite cu gradul de cultură și cu împregiurările celorlalte ale poporului nostru. Și cu ocaziunea aceasta aș ruga cu multă insistență pe fitori membri ai comisiunii censorătoare, să nu dea pe grozavul, să nu se ocoșească, cum se zice pe la noi. Să nu aplice pentru piesele, ce sunt a se juca în mijlocul poporului nostru, măsura lui Shakeaspeare, Molière, Calderon, ori a lui Ibsen, Sudermann, nici chiar pe cea a lui Caragiale. Nu deodată au ajuns Englezii la Shakespeare, nici Francezii la Molière. Cultura unui popor trebuie să se desvolte din internul psihic al lui, gradat și în chip organic. Mai mult stricăm, decât dregem, dacă în viața unui popor introducem instituțiuni, cari nu sunt isvorite din geniul său propriu. Teatrul nostru românesc, ce va să înființăm, să fie într'adevăr românesc. Lăsați-l pe străin în voia Domnului. Noi să vedem de ale noastre, să trecem înainte pe scara culturii fără sărituri, cum au trecut toate popoarele, cari au produs cultura omenească. Numai așa teatrul românesc va putea să devină o floare proprie în grădina civilizațiunii, care cu mirosul ei propriu și cu colorile ei deosebite va împodobi buchetul cules din grădinile culturii omenești.

Repertoarul nostru va fi compus cu deosebire din piese originale. Fie ele și mai slăbuțe, dar să fie originale. Frunzăriți dările mele de seamă despre mișcarea teatrală la noi în anii 1898, 1899 și 1900 și veți vedea, că poporul nostru iubește mai ales piesele originale, cari sunt scoase din viața lui.

Iosif Vulcan și Vasile Alexandri sunt până astăzi cei mai iubiți autori dramatice ai poporului nostru. Și apoi poate că „Sărăcia lucie” a dlui Iosif Vulcan și „Arvinte și Pepelea” al lui Vasile Alexandri nu vor ajunge perfect măsura din „Hamburgische Dramaturgie”. Ce folos avem însă de traduceri „Bibliotecii teatrale”, când nu le joacă nimeni?

La început piesele să fie mai ușoare, dintr'un act-două, mai ales comice, piese populare cu cântece și dansuri naționale. Ele să fie scoase din trecutul ori din viața prezentă a poporului nostru și să fie scrise în limba poporului. Mai târziu și în chip gradat se vor putea cere apoi și piese mai serioase, comedii de caractere, drame, tragedii, operete și

opere. Toate însă să fie originale, potrivite cu gradul de cultură al societății, pentru care sunt scrise.

Atâta deocamdată despre repertoar. Am putea spune mai multe, dar — ne rezervăm dreptul să mai vorbim despre lucrul acesta la timpul său.

O altă datorință a societății teatrale să fie înființarea unui muzeu etnografic românesc. În muzeul acesta să fie adunate la un loc cu deosebire costumele naționale, cele din timpul de față și cele din timpurile trecute, de pe toate teritoriile locuite de Români.

Statutele societății să impună comitetului central adunarea obiceiurilor, a poeziilor, și a muzicii poporului românesc din Ungaria și Ardeal. Pentru adunarea muzicii populare se va putea folosi fonograful. Pentru scopurile aceste societatea să nu cruțe banii.

Et nunc venio ad fortissimum.

Cum să înființăm trupa actorilor români? Răspund: nu deodată, ci pe rând, încetul cu încetul.

În decursul celor dintâi 2—3 ani dela început, societatea nouă teatrală să trimită un tânăr potrivit cu stipendiu pe vr'o 2 ani la București în școala de actori, apoi un an să-l trimită la Viena ori Berlin ori altunde, să învețe arta de actor. Ași pretinde la ori-ce cas, ca atât actorii, cât și actrițele trupei, ce vom înființa, să învețe 2—3 ani în București, ca să deprindă perfect limba literară română și timbrul propriu al graiului curat românesc. Căci, pe lângă multe alte lucruri, așteptăm dela teatrul nostru și o înrâurire binefacătoare în prința limbii, cu deosebire la păturile mai superioare ale poporului nostru.

Stipendistul acesta, ca toți stipendistii viitori ai societății teatrale, să fie obligat a rămânea cel puțin 10 ani în serviciul societății noastre.

Banii acestei societăți s'au adunat numai din sudoarea poporului nostru și nu putem face cu ei luxul de a crește artiștii pentru România, ori pentru Unguri, ori pentru altă țeară.

După-ce acest stipendist își va fi terminat studiile, dînsul să fie angajat în serviciul societății cu leafă potrivită. Datorința lui va fi, să joace teatru în snul societăților noastre de diletanți, când într'un loc, când în altul. Jocul lui va deștepta interesul publicului pentru teatrul românesc și de altă parte va sluji ca școală diletanților.

Să se trimească apoi la studii un al doilea actor ori actriță, apoi un al treilea și așa mai departe. Toți acești actori și actrițe vor juca deocamdată dimpreună cu diletanții noștri. Se înțelege, că o parte din venitele reprezentațiunilor, la cari vor avea rol actorii noștri, va trebui să revină societății teatrale și din aceste venituri se va acoperi o parte din plățile actorilor noștri.

Procedura aceasta se va continua, până când din actorii și actrițele societății se va putea compune o trupă teatrală ambulantă de sine stătătoare. Trupa aceasta va cutreera apoi neconținut întreg teritoriul locuit de Români și cu timpul se va putea desface în mai multe trupe. Astfel societatea teatrală, ce are să se înființeze, își va fi ajuns scopul.

Societățile de diletanți vor fi pepinierele, din mijlocul cărora se vor înrola membrii trupei teatrale.

Bine înțeles, viitorul va produce nouă probleme pentru societatea teatrală română, pe cari noi de pe acum nu le putem prevedea. Nici n'a fost scopul nostru de a da acestei societăți direcțiune pentru toate timpurile. Suntem satisfăcuți, dacă am putut contribui prin studiul nostru la rezolvarea problemelor mai apropiate, la înființarea trupei ambulante de actori români.

Încă câteva observări.

Societatea ori societățile ambulante de teatru vor fi conduse de comitetul central al Societății teatrale. În cele materiale ele vor putea să fie date în întreprindere doritorilor de a-și încerca norocul pe acest teren, dar suprema inspecțiune morală și spirituală asupra acestor trupe teatrale societatea nici odată să nu o scape din mâinile sale.

Sediul trupei teatrale poate să fie Casa Națională, ce are să fie zidită în Sibiu. Aici să se păstreze scena, culisele și celelalte lucruri trebuincioase unei trupei teatrale ambulante.

Societatea teatrală, ce avem să facem, va dispune cu înțelepciune, dacă în Statutele ei chiar ar hotări, că pentru scopurile indicate în acest studiu, în cei dintâi 10 ani după înființare, numai $\frac{1}{3}$ parte din venitele ei au să se întrebuinteze. În alți 10 ani următori să se folosească pentru aceste scopuri $\frac{2}{3}$ părți din venitele societății, eară după acești 20 de ani să se cheltuiască 80—85% din venitul curat al fondului, ce va exista atunci. Precauțiunea aceasta trebuie luată din motivul, că de fapt venitele de acum sunt prea mici, pentru-ca să poată răspunde în măsură suficientă tuturor trebuințelor viitoare.

Statutele societății teatrale să aibă clausula, că la cas de a se desființa, toată averea ei are să treacă în posesiunea Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român cu scopul de a se promova și mai departe arta scenică între Români din Ungaria și Ardeal.

Aceste sunt părerile mele privitoare la înființarea teatrului nostru. Cine are altele mai bune, să ni-le spună.

ULTIME ȘTIRI.

Marele duce Alexandru la Sultanul.

Constantinopol, 25 Iulie. Eri seara a plecat marele duce Alexandru Mihailovici din Constantinopol. Se vorbește, că cu ocaziunea vizitei sale la Sultanul, Marele Duce a ținut să-l convingă pe acela despre „necesitatea recunoașterei independenței Bulgariei” și a „adnexării Cretei la Grecia”.

Înlăturarea lui Puttkamer.

Berlin, 25 Iulie. Secretarul de Stat, guvernatorul Alsaciei și Lotharingiei Puttkamer a fost pe neașteptate revocat din postul său. Unele ziare comentând acest caz, susțin că „peste Rin” o să fie și mai grea situația decât până acum, vorba fiind că în locul lui Puttkamer să fie numit principelui Eulenburg sau a contelei Walderssee.

Să mergem la școală.

Era un timp, când mulți și din multe părți aveau interes a prezenta pe poporul românesc ca pe o masă inertă, necapabilă de cultură, și acest interes l'au exploatat cu prisosință protivnicii săi.

Interesul mai susțâ și acum, dar' astăzi nu se mai discută superioritatea inteligenței poporului românesc, căci aceea s'a afirmat cu putere elementară pretutindenea, unde i-s'a deschis terenul; și amic și inamic depotrivă trebuie să se închine înaintea comoarei de inteligență a acestui popor.

Centrele culturale românești au misiunea de-a da direcția în chestiunea culturală, să fie în armonie cu interesele de existență națională-bisericească.

Stăm în pragul noului an școlar și părinții, îngrijiți de soarta fiilor iubiți, ispitesc sfaturile străine asupra carierelor, la cari vor să-și dedice copiii și astfel deviază mulți pe cariere cari îi fac proletari.

Pioșii fondatori, din al căror dinar se crește astăzi o mare parte a tinerimei noastre, au fost preocupați de gândul de a crește o clasă inteligentă română. Mulțumită acestor stipendii, din an în an se sporesc absolvenții mai ales ai facultății juridice. Plasarea acestora însă devine tot mai grea. Dincolo de Carpați nu se mai simte lipsa de puteri străine, căci și-a crescut țeara din sinul ei, elementele necesare pentru organismul ei, ear' dincoace de Carpați plasarea se reduce la gremiile bisericesti și la advocatură, un teren foarte îngust. Prisosința oamenilor calificați rămâne apoi expusă proletarianismului, care poate deveni foarte periculos pentru noi, căci stomacul din felul său este rebel.

Cați tineri, cari s'ar fi putut foarte bine valida pe terenul bisericesc ori economic, atăzi antișambrea după funcțiuni, căci cuius regio eius religio, și stăpânii zilei se folosesc de puterea de a da întâietate aceluia, care jură pe credința lor. Acestei clase îi bate miseria la ușă.

Suntem popor agronom și nu avem agronomi de profesiune, cari să inițieze mișcări agronomice și stăm cu mâinile în sîn în vreme ce străinii utilizează toate avantajile ce le ofer progresele economice de astăzi. Acest teren este încă deschis și pe vastele moșii de dincolo de Carpați, și când de-acolo ni-se cere vre-un econom de profesiune, trebuie să le răspundem: omi nu am. Este neexplicabil, cum nu s'a ajuns din atâta silă de stipendii și pentru excelenta Academie agronomică din Magyar-Óvár, de unde venind sigur că nimenea nu va rămâne peritor de foame, ci mai virtos nu-și va schimba poziția cu mulți „doctori“, abstrăgându-se de la direcțiunea ce ar putea da economiei noastre naționale.

De industrie nu ne încălzim. Meșteșugăria primitivă nici nu mai e de viață astăzi, căci nu poate concura cu industria sistematică. Când vorbim dar' de industrie, atunci înțelegem școlile industriale, cari pregătesc sistematic tinerimea și de perfecți măiestri, cari să știe lua concurența cu articoliți eșiți din atelieri străine. Fără această școală nu ne vom pute crea mult dorita

clasă industrială; dar' aici earăși trebuie să vină întru ajutor societatea cu resursele de cari dispune pentru creșterea tinerimei.

Dacă industria nu poate fi fără școală, atunci cu atât mai virtos nu poate fi comerțul; din greislerairurile țărănești nu ne vom ridica pe acest teren. Avem o bună școală comercială în Brașov, dar' tinerimea eșită de acolo ține sub demnitatea sa de a intra într'un canton privat, ea visează de „banca“ și dacă nu află loc la bancă, atunci se duce de copist ori-unde, dar' la pult nu se pune. Problema acelei școale este a crește pentru comerț tinerimea, comerțul fără școală astăzi nu poate ține concurența.

Să trecem acum la casa noastră, la biserică și școală. De soarta preoției e legată soarta poporului nostru. Ei sunt aceia, cari aud mai de aproape pulsul poporului și dela trezvia lor atrăg direcțiunea în care se crește acest popor.

Nu e destul însă să cunoască numai ce este în jos, ci să cunoască și ce se petrece în sus, cari sunt recerințele timpului, ca să aducă în conglăsuire educația poporului cu recerințele timpului. Aici se cere dar' inimă și pricepere, ce le poate da numai vocațiunea.

Să ne oprim aici, căci aici am păcătuit. Resonul îmbrățișării acestor cinstite cariere nu a fost întodeauna vocațiunea, ci foarte adeseori silă. Institutul ped-teol. adeseori este considerat de un asil, pentru aceea, cari fie din punct de vedere moral, fie intelectual au devenit imposibili pentru altă școală. Am mântuit pe părinți de am dat pâne fiilor rătăciți și am îngropat tot atâtea comune prin conducători fără inimă față de popor și fără de pricepere. Astfel ni-s'au risipit credincioșii în multe locuri.

Prejudiciul, că institutul nostru ped-teolog. este un asil al nenorociilor, o mantauă a slăbănișilor mortiferi, trebuie să dispară și să se înlocuiască cu conștiința, că de aici se dă cultura intelectuală și morală, viața unui popor.

Subsistența învățătorimei, deși modest, dar' este regulată și cinstită este numele unui învățător bun înaintea oamenilor de bine. Cați „doctori“, cari cu sutele antișambrea după posturi inferioare, nu-i învidiază!

Parohie slabă în înțelesul de mai înainte astăzi nu mai este. Cine are 8 clase, are plată de 1600 cor., care îi asigurază o cinstită subsistență, dacă va trăi conform chemării sale, neprihănit pentru familia sa cea îngustă și cea mare. Tigna și mulțumirile sufletești ale acestei cariere sunt neprețuite și este cea mai sublimă misiune a servi lui Dumnezeu și poporului său.

Cine vrea să facă serviciu bun bisericii sale, să trimită la cariera preoțească și învățătorească ce avem mai bun între tinerimea noastră, ca institutele noastre pedagogice-teologice să fie în poziția de a da națiunei adevărați apostoli, cari să întemeieze școala vieții neamului românesc.

(„Bis. și Șc.“)

EXAMENELE

școlilor populare ort. române din comunele aparținătoare protopopiatului Arad.

II.

Trecând acum la metod, adecă la modul de predare a singuraticelor obiecte de învățământ, constatăm, că aici am aflat cele mai strălucite progrese față cu anii trecuți.

Metodul modern, plăcut și interesant a intrat în școlile noastre; ear' metoda cel vechiu și ruginit, de a propune fiecărui școlar deosebit și lecțiune separată: numai ruinele și-le-a mai lăsat ieri-școlii.

Metodul general de a propune unei întregi clase ocupă deodată pe toți școlarii și îi ține în atențiune, prin ce se promovează nu numai dezvoltarea facultăților la toți depotrivă, ci și disciplina, care este condițiunea cea mai importantă la educațiune.

Prin metoda general s'a scos din școală băta, care în trecut avea rol indispensabil, pentru-că ocupându-se învățătorul cu fiecare școlar deosebit, ceialalți rămăneau neocupați și spre a-și ține în nemișcare, avea neaparată lipsă de ea. Astăzi vedem ajuns același scop prin un mijloc cu mult mai uman, prin atențiune, care ferește pe învățător de multe neajunsuri și neplăceri, ear' pe școlar îi îndulcește la școală.

Da! disciplina produsă prin atențiune promovează și frecvența școlii, pentru-că atențiunea se produce prin metoda plăcut și interesant și dacă învățătorului i-a succes să stărnească interes și plăcere în băieți, atunci nu este putere lumească, care să-l rețină dela școală, cu atât mai puțin îi vor reține părinții, cari caută anumit ocasiuni de plăcere pentru fiii lor. Și să nu credem că părinții trimet copiii lor cu porcii și cu găștele pentru-că ar avea lipsă indispensabilă de ajutorul lor, ci pentru-că acestora le place mai bine a petrece în libertatea naturii, decât sub paza pedelului, pus de învățătorul cu băta la spatelul lui. Copilul preferă ori-ce altă ocupațiune, decât să stea în școală sub paza băteii. Școala în forma această pentru el este loc de tortură.

Metodul cel nou însă a schimbat școala cu totul, făcând din locul de tortură asil de plăcere; ear' din învățător, care până aci era groaza satului, cu care înfricau mamele pe fiii lor desmerdați, a făcut adevărat părinte.

Și pentru-ca să confirmăm aceste experiențe de mare preț, facem amintire de următorul cas:

Am aflat într'o comună două școale, una escela cu rezultate frumoase la examen, ear' cealaltă cu un număr mare de absentii. La prima nu lipsia nici unul din elevii înscriși, la cealaltă abia au fost prezenti a patra-parte. La prima ziarul încheiat și în cea mai perfectă ordine, la a doua în loc de calculi o împistritare de absentii. La prima elevii cu fețe vesele și privind curagioși la oaspeți, răspundeau în ziceri complete și cu o perfecțiune de admirat; până-când la cealaltă nu vedeai decât priviri îngrijite ațintite pururea la învățător și răspunsuri nesigure și fricoase. Oare care e cauza deosebiri celei mari între aceste școale situate la un loc, într'o comună, în care toți locuitorii au aceleași datini și același mod de viață?—Metodul!

Ne-a surprins plăcut metoda folosită la exercitarea ochilor și a mânei, asemenea și la exercitarea urechei

și limbei, adecă metoda exercițiilor intuitive scripturistice și verbale. Am aflat școale, unde pe baza acestora au ajuns chiar și elevii clasei prime la rezultate admirabile. Asemenea surprinderi plăcute am avut și la religiune, unde din singuraticele istorioare biblice se estragea morala, care se pune de basă dogmelor de credință din catichis. La gramatică elevii unor școale analizau, conjugau, declinau și recitau regulile în mod admirabil; nu ni-s'au pus însă la dispoziție caetele de ocupațiuni, ca să ne putem convinge că le știu și aplica acelea. Socoata încă a fost bine îngrijită de învățătorii; ea însă ar pretinde și mai mult exercițiu. Geografia a arătat mult interes, trainică însă ar fi numai în cazul, când în toate școlile s'ar propune desemnând, după cum am și văzut la unele rezultate foarte îmbucurătoare în forma această. Istoria s'a propus cu succes; se vede că aceasta este și mai plăcută școlarii; numai în puține locuri am văzut însă extragerea momentelor etice, de morală. La studiile naturale fizică și economie, doar' chiar nici timpul nu ni-a permis — fiind acestea tractate mai la urmă, la finea examenelor — dar n'am putut constata același rezultat ca la studiile mai sus amintite. Apoi dacă vom judeca serios, acestea ar merita mai multă atențiune, pentru-că cei mai mulți elevi din școlile noastre, meseriași și plugari rămân și ca atari ar avea mult folos de ele. Cu atât mai mare impresie a făcut asupra celor prezenti declamațiunile și cântările predate de școlarii cu o desteritate și însuflărire de admirat. Toată neglijența am văzut gimnastică. E drept, că recvisitele gimnastice lipsesc cu deservire, dar' din conspectele materialului propus nu am putut estrage nici macar aceea, că s'ar fi pus oareși-care pond pe exercițiile corporale. Apoi să judecăm serios! Toate popoarele civilizate dau deosebită importanță gimnasticii, ca unicului mijloc de dezvoltare fizică. Ba ce-i mai mult, nu numai în școale, ci și în viață, se pune deosebit pond pe gimnastică, dovadă sunt diferitele cluburi de distrageri sportive, cari toate țintesc la dezvoltarea și cultivarea puterilor fizice. Așa se vede, că noi Români, ca fii desmerdați ai naturii — în privința aceasta — suntem prea increzuți în puterile noastre fizice. Ar fi însă foarte consult, să ne promovăm acest dar și în mod științific, ca, pe lângă putere, să ne câștigăm și desteritate și istețime corporală, căci dela acestea încă depinde înaintarea, apoi nu știe omul, ce lipsă vom putea avea de ele.

În ce privește alegerea materialului de învățământ, avem foarte mult de îndreptat. Aici am aflat greșeli provenite din o chestiune încă nelămurită pe deplin, despre care învățătorii au diferite păreri, și anume:

Unit, la examen, pun pe masa presidiului planul de învățământ, semn că dinșii s'au ținut de plan și i-au și exhaiat. Ei susțin, că planul de învățământ conține minimul materialului pentru școala populară și că acela trebuie exhaiat. Aceștia însă, neținând cont de împregiurări, fac un lucru superficial. Greșeala lor se răsbună apoi într'acolo, că masa ideilor superficial intipărite în mintea elevilor, produce conglomerate, ideile se întunecă unele pe altele și nu au influența necesară asupra puterilor spirituale. În asemenea cas, copilul uită iute cele învățate și în loc să continue a se dezvolta prin intuirea celor învățate în studiul cel mare al naturii, orbăcând cu nesiguranță în

HOFFMANN SÁNDOR

Prăvălie de mode și magazie de tepich.

„**L a R â n d u n i c ă**“.

ARAD, Edificiul teatrului.

Cele mai frumoase delaine
dela 48 cruceri în sus
în toate colorile.

Batiste franceze și indigene
cu 26, 31, și 45 cruceri
metrul.

De ocazie!
O haină brodată
în ori-ce culoare
costă numai
6 florini.

Dantele, transparent și dantele
guiere după cea mai nouă modă.

Brauri și cățărămbi ulmilor
de frumoase în asortiment bogat.

La cumpărare pe bani gată să concedez
5% Rabat.

In vitrinele mele se pot vedea articole cu prețuri uimitor de ieftine.

Comandele din proviță să execute cu cea mai mare atențiune.

Cel mai mare asortiment, prețuri ieftine, serviciu prompt și cu atențiune.

Adresa telegrafică: „LA RÂNDUNICĂ“.

Nrul telefonului pentru oraș și comit. 10.

Dentist și atelier tehnic pentru dantură.

Am onoarea a aduce la cunoștința p. t. public, că în **Arad, piața libertății (Szabadság-tér) sub Nr. 22.** în etagiul I. al casei de chirie dela teatru am deschis un **atelier tehnic pentru dantură** care corespunde în toată privința tuturor cerințelor moderne.

Am funcționat timp mai îndelungat la renumita clinică de dantură din Berlin, însușindu-mi cele mai noue și practice tratamente aplicate acolo provăzută pe deplin cu materialul și toate recuisitele tehnice, mă recomand (ofer) a plumbui măsele cu cri ce material îndatînat, sau metal cum se va afla mai avantajos pentru bolnav.

Pentru curățirea dinților și conservarea lor în stare bună și pe lângă onorariu prealabil fixat.

Tregerea de măsele o săvîrșesc ori pe lângă amorțirea durerilor (amnesticum), ori cu gaz de voluptate sau chiar și fără de acestea

Pun coroane de măsele din aur.

Așez statornic dinți singuratici,

Pe lângă plătire chiar și în rate pun dantură artificială întregă deplin acomodată, pentru dimicarea bucatelor, fără a îndepărta rădăcinile dinților, sau numai câte o parte a danturii săvîrșesc cu multă îngrijire, tot asemenea prelueru dinți artificiali neconvenabili și reparaz părțile rupte din ei.

Membrilor dela cassa pentru ajutorarea bolnavilor însă pentru prețuri foarte moderate.

Ordinez înainte de amezai dela 9—12 oare; după amezai dela 2—6 ore.

Cu deosebită stimă:

Vajda Benedict,
medic-dentist.

611 6—

Institut de cură.

La dispoziția publicului stau următoarele mijloace de leuire:

Scaldă cu lumină electrică:

În nou-arangeatul meu stabiliment medical, cu aparate usitate în cura naturală, se vor practica următoarele metode de leuire:

Cură de apă rece: sub conducere de specialiști exercitați în mînuirea tuturor aparatelor moderne, persoane aplicate până acum în sanatoriul. 15 bilete 6 fl.; 1 bilet 50 cr. (Clienții cu bilet de abonament nu vor plăti nici o taxă pentru îngrijirea medicală).

Baie cu lumină electrică: pentru vindecarea reumatismului, podagrei, boalelor de nervi, sudațiunii, boalelor de sînge, pentru vindecarea grăsimet, boalei de rinichi și anemiei. 15 bilete 15 fl., un bilet 1 fl. 20 cr. (Aci se cuprinde și cura de apă rece necesară). Cei cu boală de inimă o pot folosi fără pericol. Bolnavii neapți pentru această cură vor fi refușați.

Băi maure: pentru boale femeștii, anemie și reumatism. 15 bilete 15 fl., 1 bilet 1 fl. 20 cr.

Băi de acid-carbonic: pentru boale de inimă, nervoase și organice, inimă îngrășată, vasele de sînge încropate, lenevirea intestinelor, anemie, nervositate și boale de femeș. 15 bilete 16 fl.; 1 bilet 1 fl. 25 cr.

Băi de sare: pentru casurii mai puțin grele de boalele amintite la băile de acid carbonic. 15 bilete 11 fl.; 1 bilet 80 cr.

Băi de sare cu acid-carbonic: pentru casurile mai grave de boale amintite la băile de acid carbonic. 15 bilete 18 fl.; 1 bilet 1 fl. 40 cr.

Băi electrice. Băi feradice și galvanice: pentru nervositate, slăbire de nervi, ipochondrie, isterie, tremurat de bătrînețe, vitustancz, și leuirea morfinismului. 15 bilete 15 fl.; 1 bilet 1 fl. 20 cr.

Inhalaji: în camera de inhalaji, contra boalelor de gât și de plămîni. 15 bilete 9 fl., 1 bilet 75 cr.

Gimnastica svedeză pentru copii, contra îngustimei pieptului, boalei de cord și cocoase; pentru grăsimet cordului, boale de intestine și ficat, boale de inimă organice și slăbire generală. Taxa lunară dela 10 fl. în sus, după gravitatea casului.

Masage și electromasage: 1 bilet 50 cr. respective 1 fl., fie-care bolnav poate fi tratat după indicațiunile medicului său sau ale mele. Ori-ce făptuire se întîmplă sub personala mea supraveghere.

Stabilimentul e deschis dela oarele 6 dimineața până la 7 seara; ordinațiunii dim. dela oarele 8—9. d. am. dela 2—4

Dr. H E C H T, 541 24—

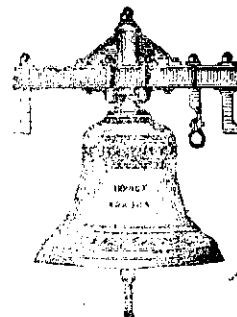
Arad, Strada Zrinyi (fostă Sziget) Nr. 3 (Intrare în stradă vis-à-vis de Teatru, între prăvăliile Maresch și Szabó). Telefon 270.

Frideric Hönig

Turnătorie de clopote și metal, fabrică de pompe, arangeată pe motor de vapor, **Arad, strada Rákóczy Nr. 11-28**

S'a fondat la 1840.

Premiată la 1890 cu cea mai mare medalie de stat.

Cu garanție pe mai mulți ani și pe lângă cele mai favorabile condiții de plătire — recomandă clopotele sale cu patentă ces. și reg., invenție proprie, cari au avantajul că, față cu ori-ce alte clopote, la turnarea unui și aceluiași clopot tare și cu sunet odânc, — se face o economie de 20—30% la greutatea metalului.

Recomandă totodată clopotele de fer, ce se pot învîrți și postamentele de fer, prin a căror întrebuițare clopotele se pot scuti de crepat și chiar și cele mai mari clopote se pot trage, fără-ca să clătine turnul.

Recomandă apoi transformarea clopotelor vechi în coroană de fer, ce se poate învîrți, cum și turnarea din nou a clopotelor vechi sau schimbarea lor cu clopote noue pe lângă o supra-solvire neînsemnată.

Liste de prețuri și cu ilustrațiuni — la dorință se trimite gratis.

543 24—52